

Школьний О.О., доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,
Уманський національного університету садівництва

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ШЛЯХОМ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ДОРАДЧО- КОНСУЛЬТАТИВНИХ СЛУЖБ

В статті розглянуто проблеми формування інтелектуального капіталу країни на основі залучення послуг дорадчо-консультативних служб.

Ключові слова. *Національний інтелектуальний капітал, дорадчо-консультативні послуги, конкурентні переваги країни, ефективна зовнішня структура організації.*

Сталий економічний ріст в агропродовольчій сфері визначається рівнем ефективності управління знаннями. Наявність традиційних джерел конкурентоспроможності підприємств (сировинні матеріали, виробничі потужності, технологічні можливості, фінансовий капітал, доступ до ефективних каналів просування продукції) нині не гарантує підприємницького успіху. Гетерогенність знань, наявність певних бар'єрів для забезпечення умов їх мобільності, обмеження для конкуренції *Ex Post* та *Ex Ante* забезпечують їм роль стратегічного фактора виробництва. Нагромадження нематеріальних ресурсів та знань сприяє поліпшенню якісних характеристик інтелектуального капіталу, що створює можливості для формування глобальних конкурентних переваг за умов нового світового торговельного порядку.

Функціонування економіки знань супроводжується збільшенням питомої частки інтелектуального капіталу в сукупних активах підприємств та організацій. У цьому зв'язку важливо забезпечити його реальну оцінку та ефективні методи управління.

Проблемам менеджменту в сфері інтелектуального капіталу присвячено наукові статті Е. Брукінга, Дж. Гелбрейта, П. Друкера, Л. Едвінсона та Т. Стюарта. Дослідження питань управління інтелектуальним капіталом відображено у наукових працях Л. Будник, Т. Власової, І. Голяш, І. Піняк, В. Пожуєва та ін. Поряд з цим, невирішеною проблемою залишаються методологічні підходи щодо менеджменту в сфері економіки знань. Метою дослідження є вивчення питань формування національного інтелектуального капіталу шляхом стимулювання розвитку дорадчо-консультативних служб.

Серед завдань дорадчої діяльності, передбачених Законом України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність», слід відзначити підвищення рівня знань і вдосконалення практичних навичок прибуткового ведення господарства суб'єктів господарювання; надання суб'єктам господарювання, населенню, органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування дорадчих послуг; поширення та впровадження у виробництво сучасних технологій, новітніх досягнень науки і техніки; сприяння розвитку несільськогосподарського підприємництва в сільській місцевості; робота з молоддю, ініціювання та реалізація молодіжних програм та ін.

Успіх підприємницької діяльності значною мірою визначається механізмами нагромадження та управління інтелектуальним капіталом. Останній є також передумовою економічного росту та підвищення якості життя населення і формується з участю економічних ресурсів, що сприяють зміцненню конкурентних позицій підприємств із залученням нематеріальних активів, а також на основі навичок та знань, нагромаджених людським капіталом. Для інтелектуальних активів притаманні такі риси: нематеріальні параметри, відсутність умов для природного зношення, значний потенціал збільшення їх обсягу, можливості самовідтворення [2]. Інтелектуальні активи підприємств формують національний інтелектуальний капітал, що є передумовою розвитку економіки знань. За рівнем індексу економіки знань Україна поступається Росії та країнам “Великої сімки” (табл. 1). Можливості

економічного росту стримує недосконалість інформаційних та комунікаційних технологій, а також низька інтенсивність інноваційних процесів, що вимагає вдосконалення системи дорадчо-консультативних послуг.

Таблиця 1. **Індикатори розвитку економіки знань в окремих країнах, 2009 р.***

Показники	Країни “Великої сімки”	Росія	Україна
Індекси розвитку: економіки знань	8,72	5,55	6,00
знань	8,91	6,82	6,58
економічної ініціативи та інституціональної структури	8,15	1,76	4,27
інноваційних систем	9,19	6,88	5,83
освіти та людських ресурсів	8,75	7,19	8,15
інформаційних та комунікаційних технологій	8,80	6,38	5,77

* Складено за даними Світового банку [6]

В моделі галузевого консультування можна виділити такі блоки: підготовчий (формування експертної групи, укладання договорів з провідними господарствами, групування аграрних формувань за рівнем доходності), розрахунковий (здійснення маркетингових досліджень, розробка заходів щодо підвищення ефективності підприємницької діяльності аграрних підприємств, імітаційне моделювання та підбір відповідних технологій, оцінка якості результатів моделювання та аналіз альтернатив) та заключний (визначення можливостей інтеграційних формувань, розробка перспективних інвестиційних бізнес-планів для підприємств з інформаційно-консультативним забезпеченням) [3]. За методикою Навігатора шведської страхової компанії Скандія передбачено оцінку індикаторів інновацій, компетенції, галузі та взаємозв'язків між підприємницькими та академічними структурами в контексті людського, ринкового, структурного та інноваційного капіталів. На рівні підприємницьких структур інтелектуальний капітал визначається такими методами [1]: безпосередньо вимірюванням шляхом ідентифікації та оцінки суми активів або компонентів інтелектуального капіталу та здійснення його інтегральної оцінки; ринкової капіталізації з визначенням вартості нематеріальних активів як різниці між ринковою капіталізацією підприємства та власним капіталом її акціонерів; визначенням прибутковості активів як співвідношення доходу (за мінусом податків) та матеріальних активів, а також порівняння вказаного показника з даними галузі загалом; розрахунку збалансованої системи показників шляхом формалізації стратегічних цілей операційної діяльності та контролю за їх досягненням, що може бути передумовою створення нових систем управління, зокрема систем мотивації праці, за фінансовим, споживчим, внутрішньогосподарським та освітнім напрямками. При цьому роль дорадчо-консультативних служб полягає у сприянні трансформації інтелектуального капіталу підприємств та організацій з метою досягнення ефективної зовнішньої структури (рис. 1).

Рис. 1. Схема трансформації інтелектуального капіталу організації з метою досягнення ефективною зовнішньої структури [4]

Людський капітал та внутрішня структура організації сприяють трансформації її інтелектуального капіталу та досягненню ефективною зовнішньої організації. Методика оцінки національного інтелектуального капіталу вимагає вдосконалення. Національний інтелектуальний капітал можна поділити на такі групи [5]: людський капітал (висококваліфікований персонал, рівень освіти, навчання та підвищення кваліфікації, доступ до сучасних інформаційних технологій та засобів зв'язку); ринковий капітал (стимулююча спрямованість податкової системи щодо розвитку підприємницької діяльності, відкритість економіки стосовно запровадження сучасних форм і методів підприємництва, участь економіки країни у глобалізаційних процесах, послідовність урядової економічної політики, залучення інвестиційних ресурсів транснаціональних корпорацій); операційний капітал (наявність конкурентного середовища, ефективність урядової регуляторної політики, захист прав інтелектуальної власності, доступ до фінансового та фізичного капіталу); відновний капітал (витрати на науково-дослідні роботи та дослідно-конструкторські розробки, кількість зайнятих у науково-дослідній сфері осіб, рівень співпраці між університетами та підприємницькими структурами, кількість та рівень наукових статей). На нашу думку, при оцінці інтелектуального капіталу країни необхідно враховувати обсяг (загалом та на одну особу), якість та ефективність послуг служб „Extension”.

Висновки. Отже, інтелектуальний капітал країни є передумовою здобуття глобальних конкурентних позицій. Обсяг та якість дорадчо-консультативних послуг необхідно враховувати в процесі оцінки інтелектуального капіталу країни.

Література

1. Марченко Л.Н. Проблемы определения, использования и оценки интеллектуального капитала республики Беларусь/ Л.Н. Марченко, Л.В. Федосенко// Научный вестник ЧДІЕУ. – 2009. – №1(2). – С. 103-116.
2. Піняк І. Інтелектуальні активи як ефективний ресурс економічного розвитку підприємства/ І. Піняк// Галицький економічний вісник. – 2009. - №1. – С. 33-40.
3. Руденко Н.Р. Анализ специализированного консультирования и предлагаемая модель эффективного отраслевого консультирования сельхозпроизводителей ИСК/ Руденко Н.Р., Макаров А.П., Игошкин О.В.// Зб. наук. пр. Таврійського державного агротехнічного університету. – Мелітополь, 2009. - №4. – С. 163-179.

4. Sveiby K.-E. A Knowledge-Based Theory of the Firm to Guide Strategy Formulation// Journal of Intellectual Capital. – 2001. – Vol.2, No.4. – P. 344-358.
5. Lin C. National Intellectual Capital: Comparison of the Nordic Countries/ C. Lin, L. Edvinsson// Journal of Intellectual Capital. - 2008. - Vol. 9, No. 4. - P. 525-545.
6. <http://www.worldbank.org>

Summary

The issues of national intellectual capital formation and extension services improvement were highlighted in the article.